

УДК 14(091)(430)+14(091)(477)

МЕЛЬНИК Анастасія – аспірантка кафедри філософії імені професора Валерія Григоровича Скотного, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 24, вул. Івана Франка, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (melnik.stasya.serg@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1105-3445>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.40.200824>

Бібліографічний опис статті: Мельник, А. (2020). Про проблему любові до далекого у філософських поглядах Ф. Ніцше та С. Франка. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*, 40, 95–106. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.40.200824>

ПРО ПРОБЛЕМУ ЛЮБОВІ ДО ДАЛЕКОГО У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДАХ Ф. НІЦШЕ ТА С. ФРАНКА

Анотація. *Мета роботи.* У статті ставиться завдання розкрити антропологічний зміст проблеми «любові до далекого» у філософських поглядах Ф. Ніцше через одну з найвідоміших спроб окреслити її С. Франком і подивитись на неї у світлі діалогічної традиції. **Методологія.** Для досягнення поставленої мети ми виходили з широкого кола різних філософських і загальнонаукових методологічних підходів. Під час розгляду сутнісних характеристик «любові до далекого» залучені методи системно-структурного аналізу, текстологічного аналізу та філософської компаративістики. **Наукова новизна.** У статті запропоновано такий вимір розуміння далекого, коли він виступає як близький, по відношенню до якого ми зберігаємо дистанцію, тобто «далекого» можна розуміти як Іншого – як такого, хто володіє інакшістю по відношенню до кожного Я, але в той же час рівноцінний йому, так само особистісно-самодостатній. Саме тому таке визнання не є ані егоїзмом слідування самому собі, ані альтруїзмом дії заради іншого – є переоцінкою існуючих принципів у слідуванні творчому принципу Надлюдини. **Висновки.** У контексті діалогічного прочитання Ніцше Франком, яке запропоноване у статті, слід зазначити центральними тезами такого прочитання протест Ніцше проти морального примусу і наполягання на моралі, вільній від страху покарання або очікуванні нагороди, що відповідає принципам утилітаризму. Прин-

ципи недоторканності особистості і неприпустимості тиску на неї стали керівними для Франка у його подальшій творчості, і слідування їм вводить його спадок у діалогічну традицію.

Ключові слова: Ф. Ніцше, С. Франк, «любов до ближнього», «любов до далекого», мораль, ідеал, співпереживання, Надлюдина, Інший, свобода.

MELNYK Anastasia – Postgraduate student of the Department of Philosophy named by Professor Valeriy Skotnyy, Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (melnik.stasya.serg@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1105-3445>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.40.200824>

To cite this article: Melnyk, A. (2020). Pro problemu liubovi do dalekoho u filosofskykh pohliadakh F. Nitsshe ta S. Franka [The problem of love for the far in the philosophical views of F. Nietzsche and S. Frank]. *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filosofia» – Human Studies. Series of «Philosophy»: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 40, 95–106.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.40.200824> [in Ukrainian].

THE PROBLEM OF LOVE FOR THE FAR IN THE PHILOSOPHICAL VIEWS OF F. NIETZSCHE AND S. FRANK

Summary. The aim of the study. The article aims to reveal the anthropological content of the problem of love for the far in the philosophical views of F. Nietzsche through one of S. Frank's most famous attempts to outline it and look at it in the light of the dialogic tradition. **Methodology.** In order to achieve the goal, a wide range of philosophical and general scientific methodological approaches were considered. To study the essential characteristics of love for the far, the following methods were applied: methods of system-structural analysis, textual analysis and philosophical comparative studies. **Scientific novelty.** The article proposes such a dimension of understanding of the far when it acts as the near, to which we keep a distance, that is, the Far can be understood as the Other – as one who has a different attitude towards each Self, but at the same time is equal to him and self-sufficient as well. That is why, such recognition

is neither an egoism of self-pursuit, nor an altruism of action for the sake of other – it is a reassessment of existing principles in pursuit of the Overman's creative principle. Conclusions. In the context Frank's dialogical reading of Nietzsche, offered in the article, the central theses of such a reading should be Nietzsche's protest against moral compulsion and insistence on morality, free from fear of punishment or the expectation of a reward that conforms to the principles of utilitarianism. The principles of inviolability of the individual and the inadmissibility of pressure on it have become a guide for Frank in his further work, and following them introduces his legacy into the dialogic tradition.

Key words: *F. Nietzsche, S. Frank, «love for neighbor», «love for far», morality, ideal, empathy, Overman, Other, freedom.*

Постановка проблеми. Інтерес до творчості німецького філософа Фрідріха Вільгельма Ніцше, незважаючи на велику кількість інтерпретацій, не згасає і сьогодні. Ймовірною причиною цього є пафосно-поетичний стиль викладу власних філософських роздумів знаменитим мислителем, які не завжди піддаються (якщо взагалі піддаються) однозначному розумінню. Семен Франк звертає увагу на дві етичні системи, названі Ніцше «любов до ближнього» і «любов до далекого», і піддає їх критико-аналітичному розгляду, підкреслюючи значущість принципу «співпереживання» як однієї з найяскравіших відмінностей «любові до далекого» і «любові до ближнього». Звісно, особливої прихильності до співпереживання годі шукати у Ф. Ніцше. А власне слова Заратустри «Ви втікаєте до ближнього від самих себе і хочете зробити із цього добродійність: але я наскрізь бачу вашу «безкорисливість» (Ніцше, 1996, с. 43) наштовхують на думку про те, що, озирнувшись навкруги, ми часто за ззовні милосердними та альтруїстичними діями людей справді бачимо приховані схеми заради досягнення конкретної мети. Люди займаються благодійністю чи меценатством задля, наприклад, просування в кар'єрі, задоволення власного егоїзму чи відчуття власної вагомості в очах оточуючих тощо. Виникає відчуття, що Ніцше робить акцент на людській лицемірності і намагається відвести від неї. Безперечно, в реальному житті ми зустрічаємося і з таким, але, незважаючи на цей факт, неможливо говорити про виключний негатив в добродійаннях людей,

все ж таки основа цього – любов. Та чи завжди в чистому вигляді вона потрібна тому, кому ми прагнемо допомогти?! Чи здатні ми бачити іншого не як проекцію наших потреб, а у його дійсному власному існуванні – тобто розглянути «близького» і «далекого» в контексті діалогічної традиції.

Мета дослідження. У даній статті ми ставимо перед собою завдання розкрити такий етичний зміст проблеми «любові до далекого» у філософських поглядах Ф. Ніцше, який переводить це питання в русло антропології, і подивитись на неї у світлі діалогічної традиції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософські погляди Ф. Ніцше не втрачають своєї популярності не тільки серед численних читачів, але і серед дослідників. Його твори продовжують перекладати українською мовою (Кебуладзе, 2018), при цьому надається особлива увага етико-моральній проблематиці (Кебуладзе & Лютий, 2016). Дослідники детально вивчають ніцшеанський «нігілізм» та «декаданс» як основні характеристики сучасної європейської культури (Кобець, 2015), роблять спроби дослідити концепцію вічного повернення Ф. Ніцше, аналізують її в контексті наукових теорій другої половини XIX століття (Бартусяк, 2017). Тематика «Ідеалу» (McPherson, 2016), «Надлюдини» (Burchat, 2015), «Спільноти» (Young, 2015) та «Інакшості» (Fathauer, 2018) найбільш наближена до проблеми, що розглядається.

Важливе місце серед досліджень займає проблема людини у трактуваннях Ф. Ніцше. Дослідники не тільки розробляють проблему її цілісності (Конев, 2015; Рахмановская, 2019), досліджують із точки зору (анти)антропології (Жаворонков, 2019) та замислюються над антропологічним сенсом естетичної теорії Ф. Ніцше (Спирова, 2018), але й ведуть мову про особисту ідентичність у ніцшеанській інтерпретації з огляду психології (Chalklin, 2019). Розгляд антропологічної проблематики під кутом зору принципів «любові до ближнього» і «любові до дальнього» здійснює Дубровна (Дубровная, 2014). Проте діалогічний вимір творчості Ніцше лишається «білою плямою», в той час як класики діалогізму приділяли ідеям Ніцше значну увагу. «Любов до ближнього» і «любов до дальнього» як діалогічні принципи лишаються неексплікованими.

Виклад основного матеріалу. Для того щоб зрозуміти всю глибину голосних закликів Ніцше, слід, як писав К. Ясперс, «зро-

зуміти ті його всеосяжні погляди, які визначаються і за якими рівняються всі його окремі думки. Треба зрозуміти саму глибоку думку, яку йому вдалося осягнути, і тоді все поверхнєве встає на своє місце» (Ясперс, 1994, с. 82). А зробити це дуже складно, адже способом викладу своїх поглядів Ніцше ніби дозволяє нам зрозуміти його філософію відповідно до власного досвіду, після кожного прочитання «Так говорив Заратустра» віднаходяться нові смисли, нові хвилювання. У даному контексті Ю. Синьока, досліджуючи вплив ідей Ніцше на Росію, стверджує, що і серед російських мислителів з'явилася своє специфічне трактування його ідей (Синеокая, 1999), і знайти справжні догматичні помисли Ніцше неможливо. Тому сприймати трактування С. Франка як єдино правильне буде некоректно, але і не варто вважати його невірним. Навіть якщо здається, що Франк висловлює виключно свої погляди, які не мають жодного відношення до філософії Ніцше, то, можливо, в цьому потрібно бачити не недолік, а перевагу (Рыбас, 2014, с. 107).

Франк розглядає дві моральні системи, які базуються на двох моральних принципах, які Ніцше досить вдало зіштовхує та протиставляє, називаючи їх «любов'ю до далекого» та «любов'ю до ближнього» (Франк, 1990, с. 12). Сам С. Франк дає таке визначення «любові до ближнього»: «Під «любов'ю до ближнього» в тому її значенні, з яким ми маємо зараз справу, розуміється сукупність почуттів симпатії, які переживаються по відношенню до безпосередньо оточуючих нас, найближчих до нас людей (ближніх), що базуються на елементарному інстинкті співпереживання» (Франк, 1990, с. 13).

«Любов до ближніх» закладена в нас генетично від природи, вона відгукується тоді, коли людина неконтрольовано боїться всякого чужого і невідомого і тягнеться до тих, хто поруч. Що ж стосується «любові до далекого», то з нею не все так однозначно. Розпочнемо з того, що Ф. Ніцше пропонує нам направити всю свою енергію (любов) на «любов до далеких»: «Я пораджу вам бігти від ближніх і любити далеких!» (Ницше, 1996, с. 43). І одразу ж виникає закономірне бажання зрозуміти, кого чи що під «далеким» має на увазі Ф. Ніцше. Франк, опираючись на ніцшеанське «Вище любові до ближнього стоїть любов до далекого і майбутнього; ще вище ніж любов до людини, ставлю я любов до справ і примарних бачень» (Ницше, 1996, с. 43), розкриває

це так: «У цьому широкому значенні в «любов до далекого» буде включена як любов до більш віддалених благ і інтересів тих ж «ближніх», так і любов до «далеких» до нас людей – наших співгромадян, наших нащадків, людства; нарешті, сюди підійде і любов до всього відстороненого – любов до істини, до добра, до справедливості – словом, любов до всього, що зветься «ідеалом», або, як виражає Ніцше, «любов до речей і привидів». Усі ці види «любові до далекого» є схожими в тому, що вони не ґрунтуються на безпосередньому інстинкті співпереживання або принаймні не вичерпуються ним, і цим «любов до далекого» різко відділена від «любові до ближнього» (Франк, 1990, с. 13).

Франк вважає геніальною заслугою Ніцше розкриття анти тези між цими моральними принципами і згадує самотність Заратустри, якого не приймають мешканці міста, але й сам Заратустра презирливо ставиться до їхніх буденних потреб. У цьому явно проглядається критичне ставлення Ніцше до такого типу людського існування, яке зосереджене на власному виживанні, «щасті» користування благами і яке далі Франк розкриває як утилітаризм, підкреслюючи, що в любов до далекого в Ніцше входить любов до майбутнього – «речей і привидів». Франк розтлумачує речі як те, що виходить за межі чисто людського і суб'єктивного і не може бути сприйманим тут і тепер, за що і отримує назву «привід». Тобто це істина, справедливість, краса, гармонія і честь, які для утилітарної установки є ефемерними, неіснуючими. Таке розуміння Франком Ніцше піддається критиці в Рыбаса, який нагадує заклик Заратустри триматись землі, що, з його точки зору, не сумісне з етичною системою ідеалізму (Рыбас, 2014, с. 114). Дійсно, Ніцше не приймає етичних систем, які б підкорювали людину деяким обмежуючим їх життєву силу принципам, але філософема Надлюдина, яку можна вважати центральною для антропологічних поглядів Ніцше, акцентує увагу саме на протистоянні всьому утилітарно-життєвому і стверджує етику творчості, що і підкреслює Франк.

Тут доречно зазначити ще один вимір розуміння далекого. Адже «далекій» може виступати як близький, по відношенню до якого ми зберігаємо дистанцію: за М. Гайдеггером, наші стосунки з близьким завжди повинні зберігати певну дистанцію (Хайдеггер, 2003, с. 68) для того, щоб запобігти повному ототожненню з ними, щоб не розчинити свою присутність в їхньому способі

буття. Тобто «далекого» можна розуміти як Іншого – як такого, хто володіє інакшістю по відношенню до кожного Я, але в той же час рівноцінний йому, так само особистісно-самодостатній. Саме тому таке визнання не є ані егоїзмом слідування самому собі, ані альтруїзмом дії заради іншого – є переоцінкою існуючих принципів у слідування творчому принципу Надлюдини.

Можна згадати розуміння Іншого в Ж.-П. Сартра, яке найкраще відображається в екзистенційно обрамленій тезі «Пекло – це Інші» (Сартр, 2013, Сцена 5). Наш ближній абсолютно завжди є далеким по відношенню до нас, ми беззахисні перед його поглядом та осудом. Інший неодмінно конститує моє Я, «одягає» на мене ті характеристики, якими я можу не володіти. Тому якщо сприймати людину не як «ближню» (таку, яка володіє аналогічними до мене характеристиками), а як «далеку» (виключно незнайоме створіння зі своїм унікальним набором характеристик, як у фільмі «Прибуття» Дені Вільньова), можна говорити про боротьбу із цим, на перший погляд, приреченим трагічним станом людського існування. Вимога любові до далекого може розумітись як вимога стати в позицію, коли Інший не необхідно об'єктивує Я, не проектує щось своє, не відображає себе – відповідно, не робить «ближнім», а приймає і переживає Іншого як щось абсолютно невідоме, чуже, не схоже ні на що, яке набуває свої характеристики по мірі того, як вони відкриваються та показуються і, що важливо, інтерпретуються без відносності до власного досвіду. Також «далекий» як Інший може виступати у вигляді подразника і провокатора деякої дії. Тобто таким, що перетворює пасивного обивателя в активно діючу творчу енергію.

Можна повернутись до прикладу Ф. Ніцше, який ми також знаходимо в інтерпретації С. Франка, про відношення до хворого від сестри милосердя і лікаря: «М'яка, співчутлива любов першої, яка прагне до полегшення моментальних страждань хворого і до його душевного заспокоєння, є типовим зразком «любові до ближнього», тоді як спрямована на забезпечення майбутнього блага хворого тверда любов лікаря, який заради віддалених інтересів хворого повинен побороти в собі почуття жалю і піддавати свого пацієнта жорстоким мукам, дає нам тип «любові до далекого» (Франк, 1990, с. 10).

Звісно, лікар у силах, піддаючи пацієнта мукам лікування, і паралельно (чи навіть тим самим) заспокоювати душевні пере-

живання пацієнта, даючи йому шанс на майбутнє життя. Та за С. Франком, «любов до далекого» виключає «любов до ближнього», а той, хто полюбить «далеке», зненавидить і буде зневажати все «ближнє», реальне життя його сучасників з усіма буденними дрібними добродіяннями та інтересами (Франк, 1990, с. 5). Відраза від теперішнього повинна провокувати творчу волю, бажання все змінити. Це дозволяє С. Франку трактувати філософію Ф. Ніцше як прогресивну і направлену на майбутнє, що, на наш погляд, є позитивним. Незважаючи на те, що «Ніцше говорить, що немає ще такої мети, до якої могло б рухатися людство, відповідно, його поступальний рух уперед – усього лише форма без змісту» (Киселева, 2013, с. 94), все ж важко посперечатися з тим, що діяти, працювати та робити важливі кроки в житті варто, не тільки спираючись на досвід минулого, але й плануючи майбутнє, проектуючи наслідки від скоєного.

Для того щоб було зрозуміліше, що являє собою «любов до далекого», С. Франк наділяє її такими необхідними вимогами, як: твердість у боротьбі, мужність як необхідність твердості і самопожертва – «спокійне і навіть радісне ставлення до своєї загибелі, що випливає з усвідомлення її необхідності для торжества «далекого» (Франк, 1990, с. 21). Тобто самопожертва може проявлятися не тільки у втраті «ближніх» та власних інтересів, а й у вигляді смерті. Найяскравішим і найбільш обговорюваним прикладом «любові до ближнього» і «любові до далекого» є роман Ф. Достоєвського «Брати Карамазови»: Іван вказує на складність любові до ближнього, любити якого в безпосередній близькості дуже важко (Ф. Достоєвський, 2018).

Тут слід згадати релігію любові – християнство. Принцип милосердя, характерний для нього, Ніцше різко не приймає, але якщо звернути увагу на одну із центральних тез, відповідно до якої Господь полюбив світ та людей так, що послав Сина Свого на землю заради спасіння душ людських, і побачити у цьому власну активну дію з переродження гріховного близького, то така любов до ближнього включає у себе любов до далекого – нової переродженої людини. Християнська любов, у першу чергу, жертвна, чуттєва, готова на порятунок, вона закликає співпереживати «ближнім» та сприяти їх спасінню. Франк підкреслює, що етика «любові до ближнього» у своєму розвитку перетворюється в етику співчуття, смирення і пасивного муче-

ництва – що і не приймає Ніцше; етика «любові до дальнього» в такому випадку стає засадою етики активного героїзму (Франк, 1990, с. 25).

Спіраючись на етичні принципи «любові до ближнього» і «любові до далекого», Ф. Ніцше розвиває своє вчення про «Надлюдину». Перебуваючи в наявному бутті, активний діяльнісний герой, націлений на майбутнє, страждає, і з часом, пройшовши неминучі випробування і біль, він може стати «Надлюдиною», яка, на думку С. Франка, рівноцінна «далекому». «Надлюдина» – це, «так би мовити, формальний моральний образ. Він знаменує собою і означає вищу ступінь духовного розвитку людства, вищий ступінь розквіту, на яку здатні існуючі в сучасній людині духовні зародки. Надлюдина є лише уособленням у людській подобі всієї сукупності тих абстрактних, автономних і самодостатніх моральних ідеалів, «примар», любов до яких, як ми бачили, Ніцше прагне зробити основним моральним стимулом людини». (Франк 1990, с. 56). Слово «примари» може відштовхувати як синонімічне ілюзорності, але Франк пише його в лапках, чим підкреслює, що це слово з лексики системи утилітаризму, такими є принципи Заратустри для мешканців міста Корова. Франк наполягає, що угамування спраги істини і справедливості є настільки ж необхідною умовою людського щастя, як і угамування голоду (Франк, 1990, с. 41). «Примарною» любов до далекого робить її безкорисливий характер, значущість недоторканності ближнього, повага до його свободи, яка можлива за умови визнання глибин духовного життя і духовної боротьби, що він підкреслює у спогадах про перше прочитання книги Ніцше (Франк, 1954, с. 8). Принципи недоторканності особистості і неприпустимості тиску на неї стали керівними для Франка у його подальшій творчості, і слідування їм вводить його спадок у діалогічну традицію.

Висновки. У контексті діалогічного прочитання Ніцше Франком, яке запропоноване у статті, слід зазначити центральними тезами такого прочитання протест Ніцше проти морального примусу і наполягання на моралі, вільній від страху покарання або очікуванні нагороди, що відповідає принципам утилітаризму. Проблема «любові до ближнього» та «любові до далекого» залишається актуальною і в сьогоденні, адже

для повноцінного функціонування людини та суспільства невідмінно потрібен деякий ідеал, деякий «далекий», до якого потрібно прагнути та розвиватися, але завжди слід зберігати здатність критичної аналітики дії ідеалу, який може перетворитись на «ідола». Але ця проблематика виходить за межі того, що розглядається у статті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бартусяк П. Турбулентна рекурсія, або Професор Челенджер читає Ніцше біля дельти ріки. *Філософська думка*. 2011. 4. С. 143–144.
2. Достоевский Ф. Братья Карамазовы. В 2 томах. Київ : Київський будинок книг, 2018.
3. Дубровная Е.О. Столкновение двух нравственных парадигм: «любви к ближнему» и «любви к дальнему». *Ученые записки Казанского Университета*. 2014. 156, кн. 1. С. 43–47.
4. Жаворонков А.Г. Идея человека у Ф. Ницше с (анти)антропологической точки зрения *Философский журнал*. 2019. Т. 12, 1. С. 48–62.
5. Кебуладзе В., & Лютый Т. Окремі концепти філософування Фридриха Ніцше *Філософська думка*. 2016. 6. С. 143–144.
6. Кебуладзе В. Переклад твору Фридриха Ніцше «Ранкова зоря». *Філософська думка*. 2018. 3. С. 115–119.
7. Киселева Е.С. Ф. Ницше в раннем творчестве Франка. *Вестник РУДН*. 2013. 1. С. 91–97.
8. Кобець Р. Виднокола «декадентського нігілізму». Пізній Ніцше і криза європейської культури. *Філософська думка*. 2015. 1. С. 90–100.
9. Конев В.А. Антропологический проект С.Л. Франка. *Вестник СамГУ*. 2015. 1. С. 9–14.
10. Ницше Фр. Так говорил Заратустра. Книга для всех и ни для кого. *Сочинения в двух томах*. 1996. Т. 2. Москва : Мысль, 1996. С. 5–237
11. Рахмановская Е.А. Проблема целостности человека в трактовке Ф. Ницше. *Философская школа*. 2019. 8. С. 55–62.
12. Рыбас А.Е. С. Л. Франк и этика «любви к дальнему». *Мысль*. 2014. 16. С. 106–117.
13. Сартр Ж.-П. (Б.р.). За закрытыми дверями. URL : <http://booksonline.com.ua/view.php?book=49862&page=14>.
14. Синеокая Ю.В. Восприятие идей Ницше в России: основные этапы, тенденции, значение». 1999. URL : <http://www.nietzsche.ru/around/russia/ideas/?curPos=2>.
15. Спирина Э.М. Антропологический смысл эстетической теории Ф. Ницше. *Философская школа*. 2018. 6. С. 40–46.
16. Франк С. (1990). Фр. Ницше и этика «любви к дальнему». *Сочинения*. Москва : Правда, 1990. С. 6–64.
17. Хайдеггер М. Бытие и время. Харьков : Фолио, 2003.
18. Ясперс К. Ницше и христианство. Москва : Медиум, 1994.
19. Burchat, Cari. Nietzsche and Deleuze: On the Overman, the Nomad and

the Eternal Recurrence. Trent University Graduate Thesis Collection. 2015. URL : <http://digitalcollections.trentu.ca/objects/etd-386>.

20. Chalklin, Harry P. A Nietzschean Interpretation of the Self in Psychological Continuity *Inquiries Journal*. 2019. Vol. 11 NO. 12. URL : <http://www.inquiriesjournal.com/articles/1773/a-nietzschean-interpretation-of-the-self-in-psychological-continuity>.

21. Fathauer, Max W. A Philosophical Analysis of Otherness in Nietzsche's Thus Spoke Zarathustra. Honors Theses. 2018. 466. URL : https://digitalcommons.bucknell.edu/honors_theses/466.

22. McPherson, D. (2016). Nietzsche, Cosmodyc, and the Saintly Ideal Philosophy The Royal Institute of philosophy. 2016. 91, 1, 39–67. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0031819115000509>.

23. Young, Julian (ed). Individual and Community in Nietzsche's Philosophy. New York : Cambridge University Press, 2015.

REFERENCES

1. Bartusyak, P. (2017). Turbulentna rekursiya, abo («) Profesor Chelendzher chytaye Nitsche bilya del'ty riky («) [Turbulent recursion, or («) Professor Challenger reads Nietzsche near the river delta («)]. *Filosof'ska dumka – Philosophical Thought*, 4. (143-144). [in Russian].

2. Dostoyevskyy, F. (2018). Braty Karamazovy. [The Karamazov Brothers]. V 2 tomakh. Kyiv: Kyyiv'skyy budnyok knyh. [in Ukrainian].

3. Dubrovnaya, Ye. O. (2014). Stolknoveniye dvukh nrvstvennykh paradigim: «lyubvi k blizhnemu» i «lyubvi k dal'nemu» [The clash of two moral paradigms: «love for one's neighbor» and «love for one's far»]. *Uchenyye zapiski Kazanskogo Universiteta – Scientific notes of Kazan University*, 156, kn. 1, 43-47. [in Russian].

4. Zhavoronkov, A. G. (2019). Ideya cheloveka u F. Nitsche s (anti) antropologicheskoy tochki zreniya. [The idea of man in F. Nietzsche from the (anti) anthropological point of view]. *Filosofskiy zhurnal – Philosophical Journal*, 12, 1, 48-62. [in Russian].

5. Kebuladze, V., & Lyuty, T. (2016). Okremi kontsepty filosofuvannya Frydrykha Nitsche [Separate Concepts of Philosophy by Friedrich Nietzsche]. *Filosof'ska dumka – Philosophical Thought*, 6, 143-144. [in Ukrainian].

6. Kebuladze, V. (2018). Pereklad tvorü Frydrykha Nitsche «Rankova zorya» [Translation of Friedrich Nietzsche's «The Morning Star»]. *Filosof'ska dumka Philosophical Thought*, 3, 115-119. [in Ukrainian].

7. Kiseleva, Ye. S. (2013). F. Nitsche v rannem tvorchestve Franka [Nietzsche in the early works of Frank]. *Vestnik RUDN – Gerald RUDN*, 1, 91-97. [in Russian].

8. Kobec, R. (2015). Vidnokolá «dekadentskogo nigilizmu». Piznij Nicshe i kriza yevropejskoyi kulturi [A view of «decadent nihilism». Late Nietzsche and the crisis of European culture]. *Filosofska dumka – Philosophical thought*, 1, 90-100. [in Ukrainian].

9. Konev, V.A. (2015). Antropologicheskii proyekt S. L. Franka [Anthropological project of S. L. Frank]. *Vesnik SamGU – Gerald SamGU*, 1, 9-14. [in Russian].

10. Nitsche, F. (1996). Tak govoril Zaratustra. Kniga dlya vseh i ni dlya kogo [Thus Spake Zarathustra. The book for All and None]. *Sochineniya v dvukh tomakh. T.2 – Works in two volumes Vol.2.* (p. 5-237). Moscow: Mysl'. [in Russian].
11. Rakhmanovskaya, Ye. A. (2019). Problema tselostnosti cheloveka v traktovke F. Nitsche [The problem of human integrity in the interpretation of F. Nietzsche]. *Filosofskaya shkola - School of Philosophy*, 8, 55-62. [in Russian].
12. Rybas, A. Ye. (2014). S. L. Frank i etika «lyubvi k dal'nemu» [S. L. Frank and the ethics of «love for the far»]. *Mysl' – Thought*, 16, 106-117. [in Russian].
13. Sartr, Zh.P. Za zakrytymi dverjami [Behind closed doors]. Retrieved January 13, 2020 from <http://booksonline.com.ua/view.php?book=49862&page=14> . [in Russian].
14. Sineokaya, YU. V. (1999). Vospriyatiye idey Nitsche v Rossii: osnovnyye etapy, tendentsii, znachenije» [Perception of Nietzsche's ideas in Russia: main stages, trends, significance]. Retrieved January 10, 2020 from <http://www.nietzsche.ru/around/russia/ideas/?curPos=2> . [in Russian].
15. Spirova , E. M. (2018). Antropologicheskij smysl esteticheskoy teorii F. Nitsche [Anthropological meaning of aesthetic theory F. Nietzsche]. *Filosofskaya shkola – School of Philosophy*, 6, 40-46. [in Russian].
16. Frank, S. (1990). Fr. Nitsche i etika «lyubvi k dal'nemu» [Fr. Nietzsche and the ethics of «love for the far»]. *Sochineniya.* (p. 6-64). Moscow: Pravda. [in Russian].
17. Khaydegger, M. (2003). Bytiye i vremya [Being and Time]. Kharkov: Folio. [in Russian].
18. Yaspers, K. (1994). Nitsche i khristianstvo [Nietzsche and Christianity]. Moscow: Medium. [in Russian].
19. Burchat, Cari. (2015). Nietzsche and Deleuze: On the Overman, the Nomad and the Eternal Recurrence. Trent University Graduate Thesis Collection. Retrieved from <http://digitalcollections.trentu.ca/objects/etd-386>
20. Chalklin, Harry P. (2019). A Nietzschean Interpretation of the Self in Psychological Continuity *Inquiries Journal*, Vol. 11 NO. 12. Retrieved from <http://www.inquiriesjournal.com/articles/1773/a-nietzschean-interpretation-of-the-self-in-psychological-continuity>
21. Fathauer, Max W. (2018). A Philosophical Analysis of Otherness in Nietzsche's Thus Spoke Zarathustra. Honors Theses. 466. Retrieved from https://digitalcommons.bucknell.edu/honors_theses/466
22. McPherson, D. (2016). Nietzsche, Cosmology, and the Saintly Ideal Philosophy The Royal Institute of philosophy, 91, 1, 39-67. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0031819115000509>
23. Young, Julian (ed). (2015). Individual and Community in Nietzsche's Philosophy. New York: Cambridge University Press.